

A photograph of two young girls in a classroom. The girl in the foreground is sitting and looking at a tablet. The girl behind her is standing and also looking at a tablet. In the background, a teacher is visible, and there are computer monitors on a desk.

IDEKATALOG

30 ideer

til et aktivt samarbejde
om sprog ved skolestart

30 IDEER

til et aktivt samarbejde om sprog ved skolestart

© 2018 Nationalt Videncenter for Læsning

Projektleder: Charlotte Reusch

Udgivelsen er støttet af Undervisningsministeriets
udlodningsmidler

Citat med kildeangivelse er tilladt

Fotografier: Nils Lund Petersen

Publikationen findes i elektronisk form på:
www.videnomlaesning.dk

Forord

Sproglig udvikling er et gennemgående tema i Fælles Mål, og derfor er det en opgave for alle skolens professionelle at tænke sprogunderstøttende tiltag med, når de planlægger, hvad en aktivitet skal indeholde. For sproglig udvikling kommer af sproglig deltagelse.

Dette idekatalog henvender sig til dig, som arbejder i indskolingen; dig, der er pædagog, børnehaveklasseleder eller lærer i 1. klasse. Hensigten med kataloget er at give dig ideer til, hvordan du kan skrue op for børnenes sproglige deltagelse i hverdagen i skolen. Sproglig deltagelse er vigtig, når vi skal lære – om det så gælder dansk, matematik eller nogle af skolens mange andre vigtige fag og temaer, for vi forstår og husker bedst det, vi selv har fået lov til at sætte ord på og forklare.

Kort fortalt handler det altså om at skrue lidt ned for individuelle aktiviteter med udfyldningsopgaver og op for aktiviteter, der kræver samarbejde med samtale og undersøgelse.

Vi arbejder i idekataloget med tre temaer, der tilbyder forskellige veje til et sprogligt deltagende, fagligt børnefællesskab. Et sprogligt deltagende, fagligt børnefællesskab er karakteriseret ved, at der tales og skrives om det, vi laver i skolen, og at vi lytter til hinandens synspunkter og erfaringer undervejs.

De tre temaer er henholdsvis aktiviteter, organisationsformer og læringsrum.

- Aktiviteter: Her er der fokus på det faglige indhold i de aktiviteter, du sætter i gang
- Organisationsformer: Her er der fokus på din tilrettelæggelse af samarbejde og kommunikation i klassen
- Læringsrum: Her er der fokus på, hvordan du inddrager inde- og uderum i dit sprogudviklende arbejde.

Når du kigger ideerne igennem, vil du nok opdage, at de tre veje ofte krydser hinanden.

Fotografierne, som ledsager teksten, er taget af fotograf Nils Lund Petersen på to skoler i Hovedstadsområdet. De illustrerer ikke den enkelte ide, men i stedet arbejdet med sprog i undervisning og hverdag i skolen generelt set. Med andre ord danner de en visuel og stemningsfyldt ramme for udgivelsen som sådan.

God fornøjelse!

INDHOLD

Forord 3	
Hvorfor fokusere på børns sproglige udvikling i skolen?	5
Fælles mål om sproglig udvikling i bh-klasse og 1. klasse	7
30 ideer til et aktivt samarbejde om sprog ved skolestart	8
MÆNGDER OG TAL PÅ ASFALTEN	8
DOODLE-SAMTALER	9
BILLEDSAMTALE	10
FRA BILLEDSAMTALE TIL TEKST	11
STRÆK SAMTALEN	12
PÅ TUR I BILLEDBØGER	13
PUSLESÆTNINGER	14
BOGSTAVPUSLESPIL	15
QUIZ OG BYT	16
FILOSOFERNE TALER	17
TEGN MIN TEGNING	18
I BUTIK	19
KIMSLEG	20
BEVÆGELIGE BILLEDER	21
FORSKELLIGE MÆNGDER	22
LAV MIN OPGAVE	23
ORDJAGT	24
PÅ SKILTETUR RUNDT OM SKOLEN	25
FIGURJAGT	26
RIMELIMEBOG	27
HVAD VIL DU LÆSE OM?	28
LOGBOG	29
SKRIV EN BOG	30
KLASSENS NYHEDER	32
TAL SOM EN ANDEN	33
EKSPERTERNE I 1. KL.	34
HVAD HAR MASKOTTEN OPLEVET?	35
INTERVIEW	36
SORTERING	37
I RODEKASSEN	38
Litteratur	39

Hvorfor fokusere på børns sproglige udvikling i skolen?

De børn, der som 2-årige har et lille ordforråd sammenlignet med andre børn i aldersgruppen, risikerer at være dårlige læsere i 6. klasse. Det viste en undersøgelse (Bleses m.fl., 2016) for et par år siden. Forskerne sammenholdt resultater fra den nationale test i læsning i 6. klasse med resultater fra en ordforrådstest, der var lavet 10 år tidligere, og kunne se, at tidligt lille ordforråd havde vidtrækkende konsekvenser.

Det har længe været kendt, at der er en række faktorer, der har betydning for børns muligheder for at komme godt i gang med at lære at læse og skrive. I USA har The National Early Literacy Panel (Developing Early Literacy, Report of the National Early Literacy Panel, 2008) på baggrund af en stor forskningskortlægning afdækket, hvad der kendetegner de børn, der kommer godt fra start i skolen: De er fx i stand til at høre og forstå begrebet sproglyd, de kender tidligt alfabetet, de kan huske en mundtlig besked, og de er i stand til at benævne en række fænomener, fx farver, hurtigt. Alle disse kendetegn kan knyttes til sproglige kompetencer. Forskningskortlægningen afdækkede også, hvad der kendetegner de læringsmiljøer, der er særligt gode til at understøtte børnenes muligheder for at udvikle ovennævnte kompetencer: Aktiviteter skal være planlagte, styret af en professionel voksen og foregå i små grupper.

Et engelsk forskningsprojekt, EPPSE, der står for *Effective Preschool, Primary and Secondary Education Project* (Sammons, P., Toth, K., & Sylva, K., 2015), et såkaldt længdestudie, der fulgte ca. 3.000 børn over en periode på 14 år, fra de som 3-årige begyndte i preschool, til de forlod skolen, har fået stor opmærksomhed også i Danmark i de seneste år. EPPSE-projektet undersøgte, hvordan det gik børn, der havde gået i højkvalitetsdagtilbud, i deres efterfølgende skoleforløb sammenlignet med børn, der ikke havde. Det viste sig, at børn med ringe forudsætninger kunne løftes, så de klarede sig bedre end en kontrolgruppe gennem hele skoleforløbet. Det kan betale sig at gøre en tidlig indsats!

Men hvordan? Første del af EPPSE pegede bl.a. på, at højkvalitetstilbud er præget af en række faktorer: Der er uddannet personale, og personalet er gode til at inddrage børn i støttede, undersøgende samtaler. "Sustained shared thinking" kaldte forskerne det.

Eftersom børn lærer sprog, når de bliver inddraget i samtale om det, de ser og gør, har de vilkår, børn lever under i deres første år, meget stor betydning for deres sproglige udvikling. Ordforrådet hos børn varierer, både fordi der er stor forskel på, hvor meget der tales i hjemmene, hvad der tales om, og i hvilket omfang børn er blevet inddraget i disse samtaler og ikke blot talt til. Et amerikansk forskningsprojekt fulgte for en del år siden et antal børn med henblik på at afdække sprogligt hjemmemiljø, og her viste det sig, at de store forskelle i mængden af tale i hjemmene hang sammen med sociale forhold, såsom forældres uddannelsesniveau, beskæftigelsessituation etc. I en artikel med den sigende titel *The Early Catastrophe – The 30 million Word Gap by Age 3* gennemgår forskerne Hart og Risley (2003) forskningsprojektets resultater.

Udvikling af ordforråd er en vigtig del af den sproglige udvikling. I Danmark har en række forskningspro-

jekter under TrygFondens Børneforskningscenter haft fokus rettet mod, hvordan pædagoger i dagtilbud kan understøtte børns ordforråd. Rapporter med resultater fra forskningsprojekterne Fart på sproget og SPELL er tilgængelige på nettet (se litteraturlisten bagest).

Men det er ikke kun de første skridt mod at lære at læse, der baserer sig på sproglige forudsætninger. De sproglige forudsætninger bliver ved med at være et væsentligt fundament under al læring i skolen: Når man skal lære gennem læsning i alle skolens fag, bliver det fx særligt tydeligt, at det er vigtigt at have et stort ordforråd og strategier over for nye ord. Det er bl.a. anbefalet af The National Reading Panel (2000), at god læseundervisning bør indeholde ordforrådsudviklende aktiviteter.

Da nye ord og begreber og forståelse af de fænomener, de dækker over, tilegnes i aktiviteter, hvor man selv får lov at bruge dem, er det vigtigt, at børn i skolen får muligheder for at være sprogligt deltagende. De skal bl.a. gengive, spørge og forklare – i situationer, der opleves som meningsfulde, så de får lyst til at rette deres opmærksomhed mod det, der foregår!

Hvis du vil vide mere, kan du finde de her omtalte forskningsprojekter, og flere til, i litteraturlisten bagest i idekataloget.

Fælles mål om sproglig udvikling i bh-klasse og 1. klasse

Mål 1: Sprog i børnehaveklassen

<https://www.emu.dk/omraade/gsk-l%C3%A6rer/ffm/b%C3%B8rnehaveklassen/b%C3%B8rnehaveklassen/sprog>

Særligt færdighedsmålene for samtale, fortælling, sproglig bevidsthed, skrivning og læsning.

Mål 2: Matematisk opmærksomhed i børnehaveklassen

<https://www.emu.dk/omraade/gsk-l%C3%A6rer/ffm/b%C3%B8rnehaveklassen/b%C3%B8rnehaveklassen/matematisk-opm%C3%A6rksomhed>

Særligt færdighedsmålene for tal, antal, figurer og mønstre og sprog og tankegange.

Mål 3: Læsning i 1. klasse

<http://www.emu.dk/omraade/gsk-lærer/ffm/dansk/1-2-klasse/læsning>

Særligt færdighedsmålene for afkodning, sprogforståelse, tekstforståelse og sammenhæng.

Mål 4: Fremstilling i 1. klasse

<http://www.emu.dk/omraade/gsk-lærer/ffm/dansk/1-2-klasse/fremstilling>

Særligt færdighedsmålene for fremstilling og korrektur.

Mål 5: Kommunikation i 1. klasse

<http://www.emu.dk/omraade/gsk-lærer/ffm/dansk/1-2-klasse/kommunikation>

Særligt færdighedsmålene for dialog, sprog og kultur og sproglig bevidsthed.

Mål 6: Tal og algebra i 1. klasse

<http://www.emu.dk/omraade/gsk-lærer/ffm/matematik/1-3-klasse/tal-og-algebra>

Særligt færdighedsmålet for tal.

Mål 7: Geometri og måling i 1. klasse

<http://www.emu.dk/omraade/gsk-lærer/ffm/matematik/1-3-klasse/geometri-og-måling>

Særligt færdighedsmålet for placering og flytninger.

30 ideer til et aktivt samarbejde om sprog ved skolestart

MÆNGDER OG TAL PÅ ASFALTEN

Beskrivelse: Her arbejder vi med en talrække eller taltavle på asfalten i skolegården. Børnene skal bruge kroppen, mens de arbejder med tal og mængde.

Formål: Det er hensigten, at børnene ved at gå på taltavlen, et skridt pr. felt, og tælle deres skridt bliver støttet i at forstå, at tal repræsenterer mængde.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan læse og ordne etcifrede naturlige tal
- Eleven har viden om talsymbolerne og deres ordning.

Fremgangsmåde:

Lad alle stille sig på et selvvalgt tal. Du skal sikre dig, at børnene ved, hvilket tal de står på.

Den voksne siger så: gå to frem, eller fem tilbage, eller ti frem. Spørg, hvilket tal de nu står på. Opsummer ved at sige: Det vil sige, at $5+2$ er 7, $16+2$ er 18...

Senere kan kommandoen lyde: læg to til dit tal, træk tre fra osv.

Evaluering: Læg mærke til, hvem der bliver i tvivl og lad dem evt. gå sammen med en kammerat.

Variation:

Hvis I har en stor taltavle med tallene 1-100:

- Stil dig på et tal mellem 40 og 75
- Stil dig på et tal fra 10 til 30 (21 muligheder)
- Stil dig på et tal, der har 3 i sig (19 muligheder)
- Stil dig på et tal, der er mindre end 15 (14 muligheder)
- Stil dig på et tal med fire tiere (10 muligheder)
- Stil dig på et tal med otte enere (10 muligheder)
- Stil dig på et tal, der har syv tiere og to enere (1 mulighed).

Taltavlen kan også tegnes med kridt eller klistres op med malertape indenfor – evt. i en mindre udgave.

DOODLE-SAMTALER

Beskrivelse: En doodle er en halvfærdig tegning, som børnene tegner videre på. Den voksne har tegnet de første streger eller figurer, og det er nu op til børnene at være kreativt skabende i det videre arbejde. Doodlen kan bruges i alle fag og tematiske sammenhænge, hvor du vil kickstarte børnenes deltagelse. Eksemplet her handler om geometriske figurer.

Billedlige udtryk og begrebsdannelser hænger sammen, og i modsætning til den traditionelle billedanalyse af et færdigt resultat fokuserer doodlesamtalen på proces, følelser og forståelser.

Formål: Aktiviteten har til hensigt, at barnet skal tænke videre på en ide, der allerede er søsat. Hensigten er, at barnet bliver skabende omkring det, der senere skal tales om.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan gengive og beskrive enkle figurer og mønstre, herunder i digitale medier
- Eleven har viden om enkle geometriske figurer og mønstre.

Instruktion:

1. En sjov eller fjollet overskrift på aktiviteten sætter fantasien i gang. Her: Huse er bygget af trekanter!
2. Introducer den nye måde at arbejde på. Forklar børnene, at den opgave, der nu skal løses, hverken er en farvelægning som i en malebog eller et tomt stykke tegnepapir. Her er det "en blanding": noget er tegnet i forvejen, og det gælder om at tegne det, som man synes passer til. Børnene må gerne bruge bogstaver og tal i tegningen.
3. Alle får en doodle udleveret og begynder at tegne. Lad dem endelig tale med hinanden undervejs; det styrker processen. Gå rundt og understøt det faglige eller kreative, så alle får differentieret hjælp og inspiration. Når det er ved at være tid til afrunding, kan du med fordel advare om, at "om lidt skal vi slutte" og til de hurtige opfordre til at "tegne et par detaljer mere". Der kan være børn, der har svært ved at komme i gang med denne nye måde at arbejde på. Understøt dem ved at tale med dem eller lad dem tale med hinanden om ideer, inden de tegner.
4. Når alle er færdige, skal alle ud på gulvet og finde en makker at gå sammen med. Makkerparret udveksler, hvad der er tegnet og stiller hinanden spørgsmål. Bed dem om at tale om, hvor mange trekanter der er på tegningen, og hvad trekanter kan bruges til og ikke bruges til.
5. Hæng doodlerne op og gå på udstilling. Tal om særlige ligheder og forskelle, og hvad der er kreativt eller sjovt. Du kan spørge børnene, hvad de særligt lægger mærke til, og hvad de tror, det bliver let at huske.

Evaluering: Læg mærke til, hvilke børn der deltager. Er der nogle stille børn, der her bliver aktive eller høster mere anerkendelse end vanligt? Er der nogle af de børn, som har sværere ved at koncentrere sig og måske er mere impulsive, som bliver mere fokuserede?

Læg mærke til, hvordan børnene giver sig i kast med denne åbne opgave. Dels kan du lægge mærke til, hvad der tales om undervejs i tegneprocessen, og dels kan du lægge mærke til, hvad der sker under samtalen og udstillingen. Du skal særligt lægge mærke til, hvordan børnene taler om den geometriske figur, i dette tilfælde trekanten.

Variationer:

1. Man kan lade børnene tegne i par.
2. Med lidt erfaring med doodles kan man bede børnene lave doodles til hinanden.
3. Hvis klassen er klar til det, kan udstillingen tales om gennem turskifte: Barn A fremhæver noget fra barn B's tegning, B fremhæver noget fra C's tegning.

BILLEDSAMTALE

Beskrivelse: Denne aktivitet har afsæt i en fælles samtale om en række billeder.

Formål: Det er hensigten, at børnenes undren og refleksion stimuleres gennem afsæt i en række billeder, som er medbragt af den professionelle eller indhentet sammen med børnene i nærområdet. Aktiviteten indbefatter, at børnene knytter en oplevelse til billederne. På den måde aktiveres og trænes deres hukommelse og engagement.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan veksle mellem at lytte og udtrykke sig
- Eleven har viden om talesprogets funktioner.

Instruktion:

Hvis det er muligt, så del klassen op, så hver voksen sidder med en mindre gruppe. Sæt jer i rundkreds.

Den professionelle har medbragt billeder i to tilfældige kategorier og bunker. Du viser i første fase dine billeder fra første bunke et ad gangen. I første omgang skal alle børn blot gøre sig én association over billedet. Tag en runde og før lidt notater over, hvad der bliver sagt. Cirka 10 minutter.

I anden fase med den anden bunke billeder skal alle børnene knytte en oplevelse til det, de ser. Tag igen noter og læg vægt på, at børnene får talt med dig. Cirka 5 turtagninger med hvert barn. De andre børn kan få lov at stille spørgsmål og/eller uddybe.

Evaluering: Det er særligt børnenes kobling mellem billeder og egne oplevelser, som er værd at lytte efter. Hvem formår det? Og i hvilken udstrækning – med hvilket ordforråd? Samtidig kan der være nyttige informationer om børnenes engagementer og erfaringer, som med fordel kan bruges i andre sammenhænge. Læg også mærke til, hvordan børnene lytter til hinanden og kobler sig på hinandens fortællinger om oplevelser.

Variationer: Overvej mere nøje, hvilke billeder du har med. Det kan være I er i gang med et særligt tema (evt. i et andet fag), og det er oplagt at bede børnene koble billederne til det, de ved og har oplevet, herfra. Husk blot, at billederne skal kunne inspirere og give mening for børnene.

FRA BILLEDSAMTALE TIL TEKST

Beskrivelse: Med udgangspunkt i aktiviteten "billedsamtale" kan børnene skrive deres egne tekster i form af korte fortællinger. Billederne og samtalen sætter tanker i gang og støtter børnenes hukommelse som grundlag for skriveprocessen.

Formål: Hensigten er her, at børnene på baggrund af samtalen får mod på at skrive deres egne tekster.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan eksperimentere med at skrive små tekster
- Eleven har viden om det alfabetiske princip, skriveretning og sætningsopbygning.

Instruktion:

Alle børn får en kopi af de billeder, der er blevet talt om. Kopier dem, så der er mulighed for at skrive korte sætninger under hvert billede. Opgaven er at skrive noget af det, de husker fra samtalen, altså hvad de tænker på i sammenhæng med billedet. Du kan med fordel bede børnene konsultere hinanden undervejs, hvis der er noget, de ikke kan stave til, eller hvis de skal have hjulpet deres hukommelse på glem. Dine noter fra før-samtalen med børnene kan også hjælpe her. Måske har du skrevet nogle af nøgleordene op på tavlen eller på karton og hængt op på væggen.

Evaluering:

Med udgangspunkt i børnenes tekster kan du evaluere, hvorledes de klarer at formidle det, de har på hjerte. Får de fortalt en fortælling, andre kan forstå? Er der et forløb i deres tekst? Og endelig: Hvor langt er de kommet i udvikling af formelle færdigheder (stavning)?

Variationer:

1. Aktiviteten kan også tage afsæt i et selvvalgt billede, som barnet har fundet. Det centrale er dog, at du får stimuleret refleksionen over billedet, inden du sætter børnene i gang med at skrive.
2. Børnene kan skrive deres korte tekster og stikord bag på et billede og bagefter finde en makker og gensidigt forsøge at gætte, hvilket billede teksterne handler om.
3. Når børnene har prøvet denne aktivitet, kan den vendes om: Fra tekst til billede. I starter med at samtale i klassen om en god historie, I gerne ville kunne fortælle, og derpå går I på jagt i aviser, blade eller med mobiltelefonens kamera og finder billeder, der passer til teksten. Når I har billeder klar, er det vigtigt at tale om, hvilke der bedst illustrerer teksten.

STRÆK SAMTALEN

Beskrivelse: Denne aktivitet handler om at føre en samtale gennem fire forskellige faser ved hjælp af særlige spørgsmål og tilbagemeldinger til børnene.

Formål: Aktiviteten har til hensigt at stilladsere de forklaringer, som børnene fremsætter, så deres sprogtilegnelse styrkes. Samtidig handler dialogen om i fællesskab at undersøge, opbygge forståelse og skabe mening.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan veksle mellem at lytte og udtrykke sig
- Eleven har viden om talesprogets funktioner
- Eleven kan etablere og vedligeholde positive relationer
- Eleven har viden om spilleregler for samvær
- Eleven har viden om følelser og deres udtryk.

Instruktion:

Igangsættende for samtalen kan være et billede, en oplevelse eller en forestilling, og børnene ytrer sig på skift. Her kan der eksempelvis bruges en bold til at synliggøre en **turtagning** blandt børnene, idet denne kan hjælpe alle til at respektere andres taletid, men også give ro til at formulere sig, når man har bolden. Centralt i opstarten er, at tempoet sættes ned.

Efter barnets ytring vil den professionelle spørge videre til **uddybninger** og forklaringer, fx: Hvad sker der på billedet? Hvordan kan du se, at de er glade? Hvorfor tror du, de er venner? Man kan også bruge genfremsættelser og gentage barnets ord eller bruge ordet i en ny vending/sammenhæng efterfulgt af et spørgsmål: Er det korrekt (at du sagde således)? Den professionelle kan stille spørgsmål, der lægger op til barnets beskrivelser, forklaringer eller mere personlige fortællinger.

I tredje fase spørger den professionelle til børnenes **tænkning** og giver dermed barnet en ligeværdig rolle i samtalen. Spørgsmål, der kan stilles i denne fase, er fx: Hvorfor tror I, det er sket? Mener du, at...? Hvad tænker du...?

Sidste fase handler om at lytte til børnenes svar og anerkende dem. Den professionelle fanger en tråd fra det sagte og trækker tråde til andre samtaler i klassen. Det kan vi kalde det **perspektiverende**.

Evaluerings:

Den professionelle kan holde øje med, i hvor høj grad børnene formår at sætte ord på det, de ser og har oplevet. Hvor varieret er barnets sprog, hvor præcist formulerer barnet sig, hvor meget kan vedkommende sige om en konkret sag? Barnets svar siger også noget om de hypoteser om verden, barnet har.

Det er relevant at holde øje med, hvilke lyttekompetencer der udvises. Er børnene i stand til at holde koncentrationen, når deres kammerater taler og måske endda lytte aktivt og være med til at stille flere nysgerrige spørgsmål?

PÅ TUR I BILLEDBØGER

Beskrivelse: Mange børn vil umiddelbart kunne forstå en billedbog. I billedbøger fortæller billederne ofte mindst lige så meget som teksten. Nogle gange illustrerer billederne teksten, andre gange supplerer de den.

Formål: Aktiviteten har til hensigt, at børnene får mulighed for at dvæle ved en læseoplevelse og gå i dybden med den bagefter.

Relevante læringsmål:

- Eleven har viden om måder til at skabe forforståelse
- Eleven kan forberede læsning gennem samtale i klassen
- Eleven kan kombinere tekst og baggrundsviden til at skabe sammenhængende forståelse
- Eleven kan forholde sig til tekstens emne.

Instruktion:

Find en billedbog, som har gode illustrationer og en god historie. Der kommer hele tiden nye, gode billedbøger. Det kan både være korte og lange fortællinger, prosa eller vers og indimellem fortællinger helt uden ord.

Førlæsning: Børnene aktiverer deres forforståelse. Dette kan fx sættes i gang ud fra bogens forside med spørgsmål som: Hvad tror I, bogen handler om? Eller: Hvem er hovedpersonen i den her bog?

Under læsning: Læs teksten højt for børnene, mens du viser illustrationerne fra bogen. Læs med fokus på de indholdsbærende ord. Brug også gestik og mimik til at understøtte børnenes forståelse. Du kan evt. på forhånd have hængt/skrevet nogle af nøgleordene op på væggen eller tavlen. Hvis det er passende for indholdet, kan børnene lave fagter, der passer til personernes handlinger, eller de kan sige en af personernes replikker i kor.

Efter læsning: Nu får børnene mulighed for at udtrykke, hvordan de oplever bogens begivenheder. Repeter de vigtigste ord fra bogen først, og henvis til, at de hænger på væggen/tavlen. Børnene skal stå i en cirkel på gulvet og efter tur sige, hvad de syntes, var spændende, godt, modigt, eller hvad der nu er relevant. I klapper en rytme, stopper op, og barnet, der får ordet, bruger en fast sætningsstarter, som I har aftalt, fx "Jeg synes, Lise er modig, når hun..." Når cirklen igen lander hos den professionelle, tager man en ny runde med et nyt fokus.

Evaluerings:

- Hvordan stimulerer billedbogen elevernes fantasi i førlæsningsfasen?
- Kan eleverne huske, hvad der skete i historien? Og bidrage herudfra?
- Er der nogle af børnene, der blev særligt optaget af denne aktivitet? Hvad kan forklaringen være?

Variationer:

Når man har arbejdet tæt med billedbogen, træder der elementer og fokuspunkter frem, som kan danne afsæt for små skriveopgaver i forbindelse med historien. Der kan fx udleveres en lille bog, og børnene tegner et element, de godt kunne lide, på side 1 og skriver om det på side 2. Der må ikke fokuseres ensidigt på korrekthed; det handler om, at børnene skal opleve en glæde ved at kunne udtrykke sig. Derfor skal fokus være på deres fortælleglæde.

Når du læser op for børnene, kan du med fordel stoppe op og spørge, hvad de tror, der kommer til at ske, eller hvordan de forholder sig til det, som personerne gør. Dette kender du sikkert fra "dialogisk oplæsning".

PUSLESÆTNINGER

Beskrivelse: Børnene klipper sætninger i stykker og sætter dem sammen på så mange måder, de kan. Sætningerne skal lyde rigtigt. Hvor mange forskellige sætninger kan man fx lave af “En dreng og en pige spiller med en bold i frikvarteret”?

Formål: Aktiviteten har til hensigt at øge børnenes opmærksomhed på, at sætninger består af ord, så de derigennem opdager, hvordan man kan variere sprogligt.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan kombinere tekst og baggrundsviden til at skabe sammenhængende forståelse
- Eleven kan identificere ukendte ord i tekst og tale.

Instruktion:

Alle børn får uddelt samme sætning skrevet med skriftstørrelse 36 og med et par ekstra mellemrum mellem ordene. Tal om, hvad der står, og hvad det betyder: Hvilket billede ser I for jer?

Alle klipper nu ordene ud hver for sig og blander brikkerne.

Nu prøver alle at lægge en sætning foran sig.

Sætningen sammenlignes med sidemakkerens. Børnene skal snakke om, hvad de har gjort ens og forskelligt.

Bed nogle børn læse deres sætning op. Tal med børnene om, hvorvidt den nye sætning lægger op til en ny situation (fx hvem der har bolden i eksemplet).

Skriv de nye sætninger op på tavlen, så alle ser dem.

Lad nu børnene lave så mange sætninger med ordene, som de kan på 10 minutter. De skal selv skrive dem ned.

Få de sidste sætninger på tavlen.

Evaluering:

Foruden at se efter tegn på kreativ brug af ordene, og hvor mange nye sætninger der kan skabes, kan den professionelle holde øje med, hvordan børnene griber opgaven an. Hvordan taler de sammen om opgaven? Bruger de systematiske strategier? Læg også mærke til, om der sker noget, som ikke ligger i aktiviteten: Får nogle børn lyst til at prøve med andre (egne) sætninger?

Variationer:

1. Formuler sætningerne sammen med børnene.
2. Klip sætninger ud af avisen.
3. Hæng ord op på væggen, som man kan tage ned for at bygge nye sætninger op. Opfordr til, at børnene selv sætter “gode” ord op – ord, de godt kan lide, synes er sjove, flotte, eller spændende.

BOGSTAVPUSLESPIL

Beskrivelse: Børnene har en række bogstaver, som de prøver at omskabe til ord. Man bruger kun de bogstaver, man har.

Formål: Aktiviteten har til hensigt at træne lydlig opmærksomhed, bogstavkendskab, bogstav-lyd-forbindelser og orddannelse.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan eksperimentere med rim, bogstavlyde, ord og sætningsdannelse
- Eleven har viden om bogstav-lyd-forbindelser og enkle regler for ord- og sætningsdannelse.

Instruktion:

Alle børn får uddelt 9-12 bogstaver (brikker, magneter eller på papir). Alle børn skal have mindst 3 vokaler (og en skal være et "e") og 6 konsonanter.

Alle prøver at danne meningsbærende ord. Når de har fundet et nyt ord, så lad dem skrive det ned på et papir ved siden af. Opgaven løses individuelt, men det er vigtigt, at børnene får godkendt deres ord af deres sidemakker, inden de skriver ned.

Efter 6-7 minutter: Tag en stop-op og hør børnene, hvilke ord de har skabt. Sørg for at spørge, om alle i klassen kender de ord, der nævnes. Hvis ikke, skal disse ord skrives på tavlen.

Tag en runde mere. Lad dem lave så mange ord, de kan på 10 minutter. Hvis nogen går i stå, kan du give dem supplerende brikker.

Tal på klassen om, hvilke bogstaver der er lette at lave ord med, og hvilke der er svære. Og om der er nogle bogstaver, der bare ikke kan stå ved siden af hinanden.

Evaluering:

Læg mærke til, om børnene bruger nogle systematiske strategier, når de laver ord. Det kan fx være, at de bytter første bogstav ud (fx bus, hus, lus, mus, nus...). Læg også mærke til, om der er nogle børn, der prøver at lave ord uden vokaler – dem skal du være opmærksom på.

Variationer:

- Lad børnene skabe ord med bogstaverne i deres navn, skolens navn eller en højtid
- Børnene skal skabe ord, der er relateret til noget bestemt: mennesker, natur, højtid eller et tema, I ellers arbejder med
- Lav en "galgeleg" på tavlen sammen. Der skal gættes et ord, og man gætter på et bogstav ad gangen. Samtidig tegnes der et element ad gangen på personen, der skal hænges (for hvert forkert bud på bogstav) – man skal gætte ordet, inden personen er færdigtegnet.

QUIZ OG BYT

Beskrivelse: Med en medbragt ting i en pose går alle børn rundt blandt hinanden og interviewer på skift hinanden om den ting, der er i posen.

Formål: Det er hensigten, at man får øvet sig i at spørge, beskrive og forklare samt lytte til det, en samtalepartner siger for senere at kunne bruge det selv. Således skulle børnene gerne opdage, at det har værdi at få informationer fra en kammerat.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan veksle mellem at lytte og ytre sig
- Eleven har viden om turtagning
- Eleven kan bruge talesprog i samtale og samarbejde
- Eleven har viden om enkle samtaleformer.

Instruktion:

Før aktiviteten går i gang, gennemgår du reglerne: Tingene er hemmelige og skal blive i posen; man må ikke kigge. Det handler om at finde ud af, hvad det er ved at spørge til, hvordan tingen ser ud, hvad den kan, hvad den bruges til, hvordan den føles etc.

Alle børn går ud på gulvet med deres medbragte genstand i en pose. De går rundt mellem hinanden.

Når et signal lyder, stopper de og hilser på nærmest stående kammerat.

Den, der fx har det længste hår eller de mindste fødder, får lov at spørge først. Når barnet tror, det har gættet, hvad det er, byttes der roller.

Når begge børn tror, de har gættet, hvad der er i kammeratens pose, bytter de poser – stadig uden at kigge.

Børnene siger farvel, finder en ny samtalepartner og starter igen forfra. Denne gang har man en andens ting med, som man nu skal svare på spørgsmål om ud fra det, man ved fra første runde.

Efter 3-4 omgange stopper aktiviteten, og nu er det spændende at se, hvad der er i den pose, barnet står med. Er det det, barnet troede? Hvordan ville barnet selv have beskrevet den?

Evaluerings: Læg mærke til, hvordan børnene klarer den udfordring, det er at

- Skulle gå rundt blandt hinanden
- At skulle finde makkere og tage initiativ til samtale
- Skulle overholde turtagningen og tale og lytte på særlige tidspunkter
- Hvordan de ser ud til at anerkende og bruge hinandens informationer.

Variationer:

I stedet for en ting kan man bruge en tegning med bagsiden udad/opad, skrevne ord eller sætninger eller en geometrisk figur tegnet på papir.

Der kan arbejdes med elementer, som den professionelle har haft med, men der kan (senere) også være grund til at bruge ting, der relaterer sig til et fagligt forløb, fx ting, man finder i uderummet eller skoven (måske kan I så lave øvelsen udenfor).

FILOSOFERNE TALER

Beskrivelse: I denne aktivitet arbejder man med ordsprog eller talemåder, som kan undre. Når børnene oplever, at de kan forstå ordsprog forskelligt – og at de ofte har to betydningslag – så er der grobund for en nysgerrig samtale om forskellige forståelser. Et eksempel på en velegnet talemåde er at “Hoppe over, hvor gærdet er lavest”.

Formål: Her er det tanken at styrke børnenes evne til at undre sig og stille spørgsmål. Metoden er, at børnenes egne erfaringer og refleksioner sættes i spil i en samtale faciliteret af den professionelle.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan forstå betydningen af indholdsord i konteksten
- Eleven har viden om ord og udtryk i instruktioner og opgaver
- Eleven kan kombinere tekst og baggrundsviden til at skabe sammenhængende forståelse
- Eleven har viden om samspil mellem tekst og læser.

Instruktion:

Læs en lille tekst højt, hvori ordsproget bruges. Skriv ordsproget på tavlen og lad en læse det op. Giv nu mulighed for individuel refleksion: Hvad mon det betyder?

Efter et par minutter lader du børnene dele deres tanker med deres sidemakker. De behøver ikke blive enige om indholdets betydning.

Lad dem herpå tegne deres egen eller fælles forståelse.

Hæng alle tegninger op, så de kan betragtes af alle. Lad hvert barn/par fortælle om deres tegning: Hvad så de for sig? Hvad tænker de, at ordsproget betyder? Det centrale er her at høre de mange bud, der kan være på forståelser og brug af ordsproget. Få denne mangfoldighed frem. Som professionel skal du sørge for at spørge ind til børnenes forståelser og lade børnene associere frit og uden at rette. Slutteligt skal du fortælle børnene, hvordan de fleste voksne ville bruge dette ordsprog.

Når runden er færdig, så bed alle gå tilbage til deres makkere og finde andre ordsprog eller selv finde på et.

Udveksl i plenum. Tal om, i hvilke sammenhænge man kan bruge ordsprogene.

Evaluering:

Hvilke børn kommer på banen i denne aktivitet? Er der børn, som motiveres af at skulle forstå bagvedliggende meninger og associere på ordsprog? Er der børn, der viser sig særligt kreative i forhold til at danne billeder af ordsprogene og komme op med nye ideer? Disse børn kan måske fremover få lidt mere udfordrende opgaver, fordi det måske stimulerer dem særligt til at lære.

Variationer:

- Man kan lade være med at bruge tegninger og springe dette element over
- Lad børnene tale med deres forældre og bedsteforældre om de ordsprog, de kender og bruger
- Udbyg med andre ting, børnene undrer sig over sprogligt: det kan være noget, som voksne tit siger, fx “nå, op på hesten igen”.

TEGN MIN TEGNING

Beskrivelse: Dette er en ”mind gap”-øvelse. Det handler om at forklare og forstå. I denne øvelse handler det om at samtale om en tegning med matematikfagligt indhold i form af geometriske figurer. Det ene barn har lavet en tegning, og det andet barn, som sidder med ryggen til eller på den anden side af en skærm, skal nu ud fra instruktioner tegne det samme på sit papir.

Formål: Børnene får trænet at bruge præcist sprog for geometriske figurer. Samtidig får de skærpet opmærksomhed på, hvad der karakteriserer og bestemmer de enkelte figurer.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan kategorisere figurer
- Eleven har viden om egenskaber ved figurer
- Eleven kan beskrive egne tegninger af omverdenen med geometrisk sprog
- Eleven har viden om geometriske begreber
- Eleven kan beskrive objekters placering i forhold til hinanden
- Eleven har viden om forholdsord, der kan beskrive placeringer.

Instruktion:

Børnene arbejder i par og får begge udleveret et stykke papir.

Først tegner begge børn et på forhånd bestemt antal matematiske figurer på deres eget papir. De kan være spredt eller op mod hinanden. Vis dem eventuelt et eksempel på tavlen, fx et kvadrat og en trekant. Børnene må ikke se, hvad makkeren tegner, så de bør sidde ryg mod ryg eller med en skærm mellem sig.

Nu skal det ene barn guide sin makker til at lave præcis samme tegning på sit papir. For eksempel ”du skal tegne et kvadrat midt på papiret, ovenpå skal der stå en trekant, hvor spidsen peger opad”. Makkeren må gerne spørge opklarende, men ikke kigge.

Børnene bytter roller.

Sammenlign nu tegningerne, og læg mærke til, hvad der er ens, og hvad der er forskelligt. Der, hvor det gik galt, skal børnene tale om, om instruksenen kunne være givet klarere – og hvordan. En ofte set problematik er, at man ikke har sagt, hvor på papiret der skal tegnes.

Variationer:

- Der må ikke spørges uddybende. Dette giver flere variationer af tegningerne og sætter fokus på, hvor vigtigt det er at give præcis instruktion
- Den professionelle kan lave en tegning, som børnene skal arbejde med
- Instruer børnene i, at de skal anvende bestemte figurer i deres tegning; det kan være 2 kvadrater, 1 cirkel, 1 rektangel og 2 trekanter.

Evaluerings:

Her skal flere kompetencer i spil, både det at tegne korrekt, beskrive og kommunikere. Det er komplekst for nogle, så hold godt øje med, hvem der trænger til støtte i særlige faser. Læg mærke til, i hvilken grad makkeren spørger uddybende til instrukserne.

I BUTIK

Beskrivelse: Nu skal børnene forestille sig, at de skal ud og handle. Selve butikken/butiksvinduet kan præsenteres på papir (den professionelles tegning eller en side fra en tilbudsavis) eller på whiteboard eller efter en gåtur i området, hvor man har taget billeder af priser i en rigtig butik. Tænk over, at der er flere varer i samme kategori, fx frugt, slik eller brød. De får et beløb at købe for. Det er en god ide at udlevere beløbet i "lege-enkroner".

Formål: Hensigten er, at børnene skal lægge til og trække fra, når de køber ind, så de sørger for at bruge deres penge optimalt og ikke mere end én gang. Gruppearbejdet sikrer, at der arbejdes med forskellige løsningsforslag og forhandles om bedste køb.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan foretage enkle beregninger med naturlige tal
- Eleven har viden om strategier til enkle beregninger med naturlige tal.

Fremgangsmåde:

Der arbejdes i grupper af fire. Hver gruppe får "et butiksvindue", hvor de kan læser priser på varer.

Den første opgave/det første indkøb præsenteres: For eksempel: *I har hver 5 legokroner – hvor mange æbler kan I købe? Der er forskellige slags frugt (for eksempel): hvordan får man flest forskellige for pengene alene? Og hvis man slår pengene sammen? Hvad køber man, hvis man skal bruge alle pengene på så få ting som muligt? Hvad kunne børnene bedst tænke sig at købe alene eller sammen?*

Tag nu runder i klassen, hvor alle fortæller, hvad de købte for pengene. Skriv et par af kombinationerne på tavlen og tal om, hvordan der kan være forskellige udgaver af indkøb med samme ramme. Tal med børnene om det at bruge lomme- eller fødselsdagspenge på forskellige ting: hvad overvejer de?

Evaluering:

Udover at arbejde med at lægge sammen og trække fra, så skal børnene udvise samarbejdsfærdigheder, dvs. både deltage aktivt og melde konstruktivt ud til gruppen, men også holde sig tilbage og evne at gå med til løsninger, der findes frem til i fællesskab, og som indimellem ikke var dem, man selv havde valgt. Argumentationen trænes i den anledning. Hvis der er børn, der finder opgaven svær, skal du lægge mærke til, hvor i processen de går i stå. Støt disse børn i at formulere et behov for hjælp.

Variationer:

- Tal med klassen om, om 5, 10, 20 er "mange". Er det mange, hvis det er kroner? Er det mange, hvis det er cykler? Eller hvis det er legoklodser?
- Man kan gå til en bestemt butik i nærområdet, fx bageren eller grønthandleren, og købe ind – det skal være en butik, hvor man gennem vinduet kan se varer og priser. Tal om, hvad der er dyrt, og hvad der er billigt, og om, hvad man skal have at spise for at være mæt og sund.
- Børnene kan tegne vinduer til hinanden, hvorefter alle skal købe ind. Flest mulige ting? Færrest og dyrest for pengene? Det, man har mest gavn af?

KIMSLEG

Beskrivelse: En kimsleg er en huskeleg. Aktiviteten tager sit afsæt i, at børnene skal læse en masse ord på skilte og prøve at huske dem.

Formål: Børnene træner læsning, men også hukommelse og gengivelse.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan læse ord i tekster til klassetrinnet sikkert
- Eleven har viden om stavemåde og betydning af ord i tekster til klassetrinnet.

Fremgangsmåde:

Børnene skal arbejde sammen i grupper af 3. Hver gruppe får et skilt med et ord, som de afkoder og derefter efter tur siger højt til klassen, mens de viser skiltet. Sørg for, at der er kendte ord og nye ord. Alle børn kigger på alle de ord, der vises frem – giv dem et par minutter til at prøve at huske så mange som muligt.

Læg skiltene væk, så man ikke kan se ordene. Alle grupper skal nu skrive de ord ned, de kan huske.

Vis nu et skilt ad gangen, imens børnene krydser ordet af, hvis det står på deres liste. Ikke snyde! Sæt ordene op på tavlen. Tæl op, hvor mange I kunne huske. Var der ord, som ingen huskede? Ord, som alle huskede? Hvorfor mon?

Evaluering:

Det er interessant at holde blik på, hvilke ord børnene hæfter sig ved. Hvilke kan de stave selv? Læg mærke til, hvordan børnene forklarer, hvad der var let eller svært at huske – det siger noget om deres strategier.

Variationer:

- I stedet for ord, så lad dem huske via genstande, som de så skal stave på papiret
- Gå en tur med børnene, og find et sted med mange skilte med ord (fx i en sportshal, i et storcenter, på en station) – kig, læs og prøv at huske dem, til I er kommet tilbage i klassen.

BEVÆGELIGE BILLEDER

Beskrivelse: Her skal børnene sammen se en film eller en sekvens fra en film og bruge dette som afsæt for at tale om indholdet.

Formål: Det er tanken, at børnenes fælles oplevelse danner afsæt, når de skal udveksle, hvad de har set og forstået. Filmen/sekvensen skal helst virke inspirerende, så der er noget at tale om.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan sætte sig ind i afsenderens eller modtagerens oplevelse af kommunikationen
- Eleven har viden om modtager- og afsenderforhold i digital kommunikation
- Eleven kan iagttage, at sprog bruges forskelligt afhængigt af situationen
- Eleven har viden om dramatiske roller.

Fremgangsmåde:

Find en velegnet kortfilm, som kan få børnene til at samtale, enten pga. det særlige tema, der tages op, eller fordi den er sjov, finurlig eller bare tankevækkende. Bliv inspireret her: <http://filmcentralen.dk/grundskolen>.

Væk børnenes forforståelse og nysgerrighed: Hvad ved I om...? Hvad tror I...? Kender I det, at...? Hvorfor tror I...? Derpå skal du guide børnene til, hvad de skal holde øje med, når de ser filmen: Er det (nogle af) personernes handlinger eller tanker? Er det handlingen? Er det sproget, de bruger forskelligt? Er det miljøet, handlingen foregår i? Eller hvad børnene selv synes er skægt/uhyggeligt/farligt/mærkeligt/..?

Se filmen (eller sekvensen). Det skal helst ikke vare længere end 10 minutter.

Lad børnene tale om det, du bad dem holde øje med i par. Hvad har de oplevet ens? Hvad har de oplevet forskelligt?

Drøft derefter samlet, hvad der er set og oplevet og tal om, hvordan film påvirker vores oplevelse (fx med musik, lys, farver).

Evaluerings:

Det er interessant at lægge mærke til, hvad børnene hæfter sig ved: historien/konflikten, mennesker og relationer, æstetikken eller andet. Læg også mærke til, om de undres og tænker højt, eller om de tager skarpt og hurtigt stilling til det, de ser.

Et andet forhold er, om der er nogle af børnene, der viser særlig interesse for filmmediet, og som måske taler om interesse i at producere egne korte film. For inspiration se eksempler med brug af programmet "movie maker" på <http://www.lommeilm.dk/kanaler/faste-kanaler/undervisning>.

Variation:

- Svenske og norske filmklip kan bruges
- Børnene kan forsøge at dramatisere nogle af de personer, som de har mødt i filmen: både stemme og krop skal i arbejde. Det kan være at genspille en af scenerne, eller at I sammen finder på en fortsættelse eller en alternativ scene, som nogle så spiller
- I kan sammen finde på spørgsmål at stille til nogle af personerne i filmen og lade børnene improvisere deres svar som rollespil.

FORSKELLIGE MÆNGDER

Beskrivelse: Til denne aktivitet skal man bruge et antal glas med ting, der kan tælles, fx centicubes eller pastaskruer. Børnene skal gætte antal, tælle og gruppere tingene.

Formål: Fordi børnene skal gætte og siden tælle, hvor mange ting der er i glasset, handler det om at udvikle strategier, der gør det lettere at overskue den mængde, man skal tælle.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan anvende flercifrede naturlige tal til at beskrive antal og rækkefølge
- Eleven kan udvikle metoder til addition og subtraktion med naturlige tal
- Eleven har viden om strategier til hovedregning, overslagsregning samt regning med skriftlige notater og digitale værktøjer.

Fremgangsmåde:

Sørg for, at der er over 15 og max. 50 ting i hvert glas, således at børnene oplever, at estimering er relevant. Lad dem arbejde i par eller 3 sammen.

Lad dem først gætte (estimere), hvor mange ting/elementer der er i glasset. De skal skrive tallet ned. Tal om, hvordan man skriver tallene: enerens plads og tierens plads.

Børnene begynder at tælle op. Opfordr dem til at dele elementerne op i bunker à 10. Når det er gjort, tæller børnene gruppens bunker og finder ud af, hvor mange tierbunker der er, og hvor mange enere der er tilbage, og hvad det giver i alt.

Børnene noterer nu det tal, de kommer frem til, og tjekker, om de er langt fra eller tæt på det estimerede tal fra før. Du skal spørge de børn, der har skudt langt forbi, hvordan de bar sig ad med at gætte.

Evaluerings:

Der er givet nogle af børnene, som oplives af, at tallene nu erstattes med *konkrete* genstande; hold øje med, hvem det er, og hvordan det understøtter læringen. Dette er også en meget *taktil* opgave (hænderne arbejder) og prøv derfor at lægge mærke til, hvordan det understøtter særlige børn.

Læg mærke til, om børnene gætter langt fra eller tæt på det rigtige antal, og om de bruger systematiske strategier, når de tæller.

Variationer:

Lad enkelte af genstandene (fx de med særlig farve) gælde for 10 og ikke 1. De ligger i banken hos dig! Dermed kan man veksle 10 enere til 1 tier, hvilket gør det lettere at tælle hurtigt op og giver færre ting på bordet.

Når alle par/grupper har fået 10-ere, kan de bygge tal, som andre skal aflæse, fx 3 hvide pastaskruer (gælder for 1 hver) og 1 sort (gælder for 10) repræsenterer tallet 13.

LAV MIN OPGAVE

Beskrivelse: Her er der fokus på, at børnene formulerer opgaver til hinanden.

Formål: Når børnene selv skal formulere opgaver, skal de tænke bevidst over talsystemet.

Relevante læringsmål:

- Eleven har viden om sammenhænge mellem de fire regningsarter
- Eleven har viden om strategier til multiplikation og division.

Fremgangsmåde:

Vær opmærksom på, at det er noget sværere at formulere opgaver, end det er at løse dem. Overvej derfor nøje, hvem der skal arbejde sammen.

Børnene udarbejder 2 og 2 en opgave, som de selv ville kunne løse. Det bør være en opgave, som handler om det, I er i gang med i undervisningen. Når opgaven er færdig, skriver børnenes deres navn på og lægger den i en fælles opgavekasse.

Nu skal børnene løse hinandens opgaver. Du skal lægge mærke til opgavernes sværhedsgrad og dele dem ud, så alle får en opgave, de med rimelighed kan løse.

Går børnene i stå, skal de henvende sig til dem, der har udarbejdet opgaven for at få hjælp.

Evaluerings: Læg mærke til, om nogle børn skal opfordres til at lave sværere opgaver. Nogle børn vil sikkert sætte en ære i at lave mange opgaver, men det er ikke det vigtige her: Bed dem om at stå på tæer og lave opgaver, der er lidt svære. Hvem tager imod sådan en udfordring? Og hvordan? Hvad siger det om børnenes matematiske forståelse?

Variationer:

Børnene kan have haft for hjemme, at de skal udtænke en opgave til en kammerat.

Aktiviteten kan udbygges til at indeholde regnehistorier, fx en mand kom gående med 2 hunde i snor i parken. Der var en stor mudderpøl. De gik igennem den og fik alle sammen mudder på benene. Hvor mange ben blev snavsede (mand + hunde har 10 ben)? Eller: En mand gik en tur med sine to hunde. Der var sne på stien, og de fik kolde poter. Hvor mange poter er der?

ORDJAGT

Beskrivelse: Det handler om at finde ord på skolen, og det kan både være inde i jakker, på rygsække, på skilte, plakater m.v.

Formål: Det er hensigten, at børnene bliver opmærksomme på, hvad man kan med ord.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan eksperimentere med at læse små tekster i forskellige medier
- Eleven har viden om læseretning og enkle ordlæsestrategier.

Fremgangsmåde:

Børnene skal gå afsted i klasselokalet i makkerpar og måske lidt videre ud på gange og fællesarealer. De skal medbringe papir og skriveredskab.

Opgaven er nu at opdage, hvor der findes ord og skrive dem ned på papiret. Det gælder også ord, man ikke selv kan læse. Giv børnene en begrænset tid, så energien for opgaven bevares, og der kommer et begrænset antal ord med tilbage. I skal kunne nå at tale om ordene på ca. 10 minutter.

Tilbage i klassen skal alle par nu på skift vise frem, hvad de har skrevet og fortælle, hvad der står, hvis man kan læse det – ellers hjælper de andre og den voksne. Lad de andre børn gætte, hvor det nævnte stod skrevet. Tal også om, hvorfor det mon er skrevet?

Udvælg evt. nogle favoritord, som børnene er særligt glade for at have fundet, og skriv dem op, så de er synlige i klassen den næste tid.

Evaluerings: Hold øje med, hvordan børnene arbejder sammen om opgaven: Fordeler de opgaverne nogenlunde lige, eller er der nogen, der har svært ved at koble sig på opgaven? Det kan være godt at holde øje med, om nogle ikke har lært visse bogstaver og bruge det aktivt senere til at tage disse bogstaver op i undervisningen.

Variationer:

Efter samtalen om de indhentede ord skrives nøgleord på enkeltkort. Prøv nu at gruppere ordene for hinanden og lad andre gætte, hvor vi er/i hvilket rum disse ord befinder sig, fx “plan”, “lego”, “bøger at læse”, “husk” og “Spiderman”, som er ord, der er i klassen, eller “depot”, “klasseværelse”, “toilet”, “hjertestarter” og “ud”, som alle findes ude på gangen.

PÅ SKILTETUR RUNDT OM SKOLEN

Beskrivelse: I denne aktivitet skal vi tale om, hvad skiltene, som findes rundt om skolen, betyder.

Formål: Som i “Ordjagt” handler det om, at børnene lærer at forstå skiltes anvisninger og beskrivelser. Aktiviteten er også en træning i at fremsætte hypoteser og afvente lyttende, når kammerater taler.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan forbinde tekstens emne med egen viden, erfaring og ideer.

Fremgangsmåde:

Alle går sammen afsted – på jagt efter skilte. Lad børnene gå 2 og 2 og lad dem yderligere gruppere sig à 3 par, dvs. 6 børn. Der må meget gerne være en voksen til hver gruppe, hvis det kan lade sig gøre.

Ved et “parkering og standsning forbudt-skilt” kan man tale om, hvad det mon betyder – også set i sammenhæng med “7-18”, som kan stå nedenfor. Børnene vil muligvis trække på forhåndsviden og tænke i regnestykket “7 minus 18”.

Ved et “Skole-skilt” kan man gætte på og tale om, hvad børnene på skiltet har under armen: Er det madpakker? Med andre ord skal du holde små stop undervejs.

Hvis børnene ikke selv opdager skilte eller ikke forholder sig nysgerigt, så tag initiativ til dialog – enten den mellem dig og børnene eller sæt dem i gang med at diskutere med hinanden. Husk at samle op, så alle ender med at forstå budskabet.

Evaluerings: Hvad hæfter børnene sig ved, og er der skilte, som de skal se at få lært (af hensyn til, at de selv agerer trafikanter)? Og hvad er egentlig den rigtige læsning af et skilt? De kan diskuteres i de professionelle gruppe.

Variationer:

Denne aktivitet kan anvendes, når man alligevel er på vej til legepladsen, svømmehallen, parken eller lignende.

FIGURJAGT

Beskrivelse: Aktiviteten tager afsæt i en gåtur med klassen. Opgaven er at finde geometriske figurer i fx kloakdæksler, skraldespande, lamper, vinduer, mursten, kapsler, fodboldmål osv.

Formål: Børnene skal gerne opdage geometriske figurer, når vi bygger og designer.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan gengive og beskrive enkle figurer og mønstre, herunder i digitale medier
- Eleven har viden om enkle geometriske figurer og mønstre.

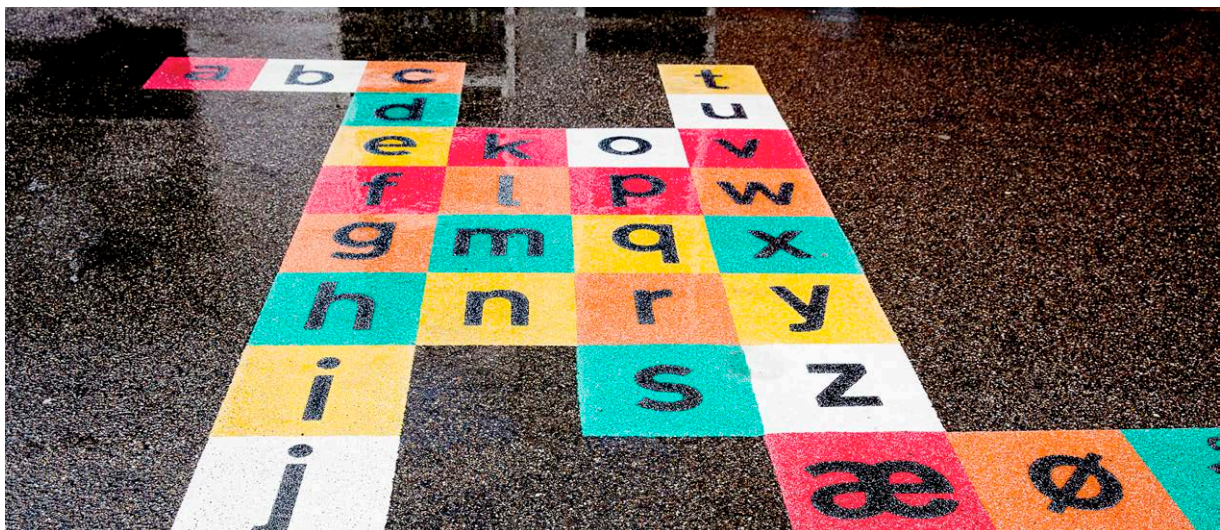
Fremgangsmåde:

Børnene arbejder sammen 2 og 2, omend I går i samlet flok. Måske er der rigeligt med figurer på skolens område – måske er det en ide at gå en længere tur.

Alle skal nu i makkerpar identificere geometriske figurer: cirkler, trekanter, kvadrater og rektangler og sammen tale om, hvad de ser. Sørg for at spørge børnene undervejs: Hvad finder I? Lad dem inspirere hinanden. Drøft ligeledes, hvad der kendetegner en figur: antallet af hjørner og kanter.

Bed børnene om at tegne nogle af de fundne figurer og skrive, hvor den findes. På den måde kan andre børn finde tilbage til stedet og få syn for sagen.

Tilbage i klassen skriver du børnenes eksempler op på tavlen. Bagefter taler I om, hvilken figur der var flest af? Hvilken færrest? Hvilke figurer var ofte brugt sammen?

Evaluering: Her kan du holde øje med børnenes tegninger: Hvor detaljerede er de i forhold til afbildning af det, de ser – og ikke mindst – hvor præcise er deres figurtegninger?

Variation:

Gør det til en konkurrence at finde flest cirkler i klasselokalet, skolegården eller parken på 5 minutter. Eller en cirkel og et rektangel, som sidder op mod hinanden.

Arbejd med tegninger, hvor figurerne bliver brugt i nye sammenhænge, fx til at tegne en model til et legehhus.

RIMELIMEBOG

Beskrivelse: Børnene skaber deres egen rimelimebog fyldt med gode rim.

Formål: At fastholde de rim, som børnene finder og selv producerer, så de kan bruges i nye sammenhænge.

Relevante læringsmål:

Eleven har viden om bogstavernes kontekstbetingede udtaler.

Fremgangsmåde:

Børnene får et kladdehæfte (eller sammenbukker A4-sider, så det bliver en lille folder). Lav en flot rimeforside. Alle har herefter adgang til en stak kulørte blade til at klippe fra.

Lav en opvarmningsøvelse. Én siger et ord, og en anden skal finde på noget, der rimer. Eller vis børnene 3 spændende billeder, som de parvis skal rime så mange ord på som muligt i fællesskab; hvem finder på flest ord?

Opgaven er nu selv at finde og lime billeder, som rimer ind i bogen (det kan være et billede af et tog og en bog). Lad dem arbejde med hver sin bog, men parvis, så de har en at sparre med undervejs. De børn, der er langt med skrivningen, kan skrive til billederne.

Overvej at lave nogle dogmeregler:

- Et rim skal handle om natur
- Et rim skal handle om drømme
- Et rim om ferie
- Eller har børnene et godt forslag?

Evaluerings:

Det kræver finmotoriske færdigheder at klippe og lime, så det kan du holde øje med og understøtte, hvis der er nogle, der har svært ved det.

Variationer:

Lad det være en opgave at finde ord sammen med familien hjemme.

HVAD VIL DU LÆSE OM?

Beskrivelse: Her er en aktivitet koblet til en tur til biblioteket eller læsekrogen i klassen. Børnene skal hver vælge en bog, de vil læse.

Formål: Her er hensigten, at børnene får styrket læselysten ved selv at vælge bøger. De skal aktivere deres for forståelse om et emne eller skabe hypoteser ud fra en forside og en titel.

Relevante læringsmål:

- Eleven har viden om enkle før læsestrategier
- Eleven kan anvende enkle før læsestrategier.

Fremgangsmåde:

Læselyst drives af interesser og nysgerrighed. Opfordr børnene til især at kigge på titler og forsidebilleder, men også at bladere hurtigt igennem og se, om billederne fænger. Sørg for tilgængelige bøger i mange genrer. Tal med børnene om genrer i bøger – skal det være fiktion (som fortæller en god historie) eller en fagbog (som vil lære en noget)?

Lad alle børnene fortælle en kammerat, hvorfor de har valgt den bog, de har. Lyt til et par af buddene i fællesskab.

I 10 minutter læser alle i egen bog. Måske læser nogle tekst og andre mest billeder.

Nu skal alle igen tale med en kammerat om, hvad bogen så handlede om. Først den ene: Var det det, som de troede? Hvad var, som de troede, og hvad var ikke? Kan bogen anbefales? Byt roller.

Du kan lade et par af børnene dele deres oplevelse med alle.

Evaluering: Læg mærke til, hvad børnene hæfter sig ved: overordnet tema, personerne, teksten, illustrationerne eller andet.

Variationer: Alle kan medbringe deres yndlingsbog og præsentere den for en kammerat eller for klassen (fx to hver fredag).

LOGBOG

Beskrivelse: Børnene skal føre logbog over, hvad der sker i skolen, og hvad de lærer. Det kan være på skrift eller i tegninger. Logbogen kan føres dagligt eller en gang ugentlig, eller når det passer ind i forhold til temaafslutning.

Formål: Hensigten med denne refleksive aktivitet er, at børnene gentænker dagen, når de fører logbogen og senere kan genbesøge den, når de får brug for at huske noget. Logbogen er også et oplagt sted for forældrene at kigge og samtale med barnet om det, der sker i skolen.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan skrive små og store bogstaver i håndskrift og på tastatur
- Eleven har viden om bogstavets skriveveje og tastaturets opbygning
- Eleven kan udarbejde enkle tekster med billeder og skrift
- Eleven har viden om sprogets opbygning i ord og sætninger og om sammenhæng mellem skrift og billede.

Fremgangsmåde:

Start med at varme op i fællesskab ved at tale om, hvad der er sket i dag, hvad har vi lavet, og hvad er vi i gang med at lære?

Kobl dertil, hvilke tanker børnene har haft i dag om noget, der er sket. Det kan være noget, de har undret sig over eller noget, de er blevet nysgerrige på at ville undersøge.

Lad nu børnene arbejde i eget hæfte. Lav eventuelt en skabelon, de kan følge:

Jeg har undret mig...

Jeg har spurgt om...

Jeg har lyttet til og talt med de andre og bygget videre...

Jeg har fået nye ideer...

Husk at opfordre til, at de taler med deres kammerater undervejs, hvis de mangler inspiration eller har brug for hjælp til at stave. Kombinationen af tegning og ord er helt i orden.

Slut aktiviteten med, at børnene fortæller resten af klassen eller en kammerat, hvad de har skrevet. Bed børnene om at vise hæftet hjemme.

Evaluerings: Når der er skrivetid, så kan du gå rundt og støtte og udfordre børnene. Vær for eksempel opmærksom på, hvori deres nysgerrighed ligger, da det kan danne afsæt for yderligere læring at få opmuntring til at søge svar.

Variationer: Denne aktivitet kan også foregå på computer, så alle børn får oprettet en fil, fx på læringsplatformen, og skriver derudaf. På den måde bliver teksterne også tilgængelige for andre relevante voksne.

SKRIV EN BOG

Beskrivelse: Her skal børnene skrive deres egen bog med brug af et digitalt medie (iPad eller andet).

Formål: Det er tanken med aktiviteten, at børnenes egne historier skal have plads, og at de skal få mod på at skrive løs om det, de har på hjerte og ikke fortabe sig i, om dette eller hint ord er stavet rigtigt.

Relevante læringsmål:

- Eleven har viden om genretræk ved enkle fortællende og informerende tekster
- Eleven har viden om tekststruktur
- Eleven kan udarbejde enkle tekster med titel, start, midte og slutning

Evt.

- Eleven kan bruge skabeloner i respons
- Eleven kan samtale om budskabet i en produktion.

Fremgangsmåde:

Sørg for, at alle har adgang til den app, I skal bruge (fx Book Creator). Den tilbyder, at man kan fritegne og indsætte tekst, billeder og lyd. Børnene arbejder sammen parvis – på den måde får ideerne med- og modspil i dialog om indholdet.

Tal med børnene om, at der skal være en begyndelse, en midte og en slutning i bogens historie – det, vi kalder handlingsbroen.

Allerførst lader du børnene brainstorme/ide-generere – hvad skal bogen handle om?

Når makkergruppen har besluttet sig for emnet, skal de tale om, hvad der skal ske i begyndelsen, midten og slutningen.

Så skal de overveje, hvad der er godt at vise med billeder eller lyd, hvad der er godt at tegne, og hvad der skal skrives.

Nu skal der skrives ind i programmet. Se mere her: <https://www.emu.dk/modul/s%C3%A5dan-laver-du-en-bog-i-skriv-og-l%C3%A6s>.

Giv god tid til at lave bogen og sørg for at komme omkring alle parrene og inspirer og hold på ret spor. Aktiviteten tager mindst 3 timer og gerne en hel dag eller to halve dage.

Indimellem kan du indlægge et lille stop op, hvor børnene kan bede om at få ideer til detaljer, hvis de er gået i stå.

Rigtige forfattere skriver deres navn på forsiden af en bog. Husk det!

Lad børnene vise deres bøger frem for hinanden på smartboardet. Det kan evt. gøres fordelt over 2-3 undervisningsgange.

Evaluerings: De mange modaliteter, der er i anvendelse her, er en udfordring for børnene at holde styr på. Læg mærke til, om nogen kun bruger fx tegnefunktionen og spørg i givet fald ind til det. Måske er der gode grunde, måske har de brug for hjælp til at kunne gøre noget andet.

Variationer:

Hvis iPads og/eller læringsplatform bruges, så kan I gemme bøgerne på fælles drev og lave bøger til hinanden.

Børnene kan parvis give hinanden respons undervejs. I så fald skal du som professionel voksen give anvisninger til, hvad de skal se efter, og hvordan man kan give brugbar respons til hinanden.

KLASSENS NYHEDER

Beskrivelse: Skab en tradition med mundtligt at formulere "klassens nyheder" indimellem. Det kan fx være hver mandag morgen, hvor 3 børn fortæller om en nyhed fra deres eget liv.

Formål: Hensigten er at træne opmærksomhed, hukommelse og formidling af egne oplevelser.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan præsentere sit produkt i nære sammenhænge
- Eleven har viden om enkle præsentationsformer

Evt.

- Eleven kan evaluere enkle fremstillingsprocesser
- Eleven har viden om enkle vurderingskriterier.

Fremgangsmåde:

Start aktiviteten op med at tale om, hvad en nyhed er, og hvorfor noget kommer i TV-avisen, i avisen eller andre medier. Introducer "klassens nyheder" som nære nyheder i børnehøjde, fx at en har fået en bror eller søster, en i familien har brækket benet og fået gips på, nogen har lært at svømme eller har prøvet at lave noget, man ikke har lavet før. Det kan også være, at man har undersøgt noget, man har undret sig over (lad dem fortælle, hvordan de gjorde), eller noget, man har læst, eller at man har hørt noget, der overraskede. Fx at der findes dyr, der lægger æg, selv om de ikke er fugle.

Find et system for, hvornår I skal dele nyheder. Er det noget, man melder sig til, når noget er sket? Eller er der en fast rækkefølge, og så kan børnene komme med stort og småt? Eller er det 5 minutter hver morgen?

Tal om, hvad der skal fortælles, fx

1. Hvad er min nyhed? En overskrift.
2. Hvorfor er det en nyhed?
3. Hvad er særligt ved min nyhed: Hvad lærte jeg? Oplevede jeg? Blev jeg opmærksom på?

Skriv eventuelt månedens overskrifter op, så de er synlige hele måneden og kan inddrages, hvor det findes relevant.

Evaluering: Læg mærke til detaljegraden af fortællingerne. Hvad bider børnene mærke i? Læg mærke til, om de af sig selv uddrager læring og sætter ord på gode oplevelser, og hvis ikke, så støt dem i at gøre det. Nogle skal givetvis støttes i at tro på nyhedsværdien i egen historie og det at være modig nok til at fortælle om den.

Hvis der kommer følsomme ting op, fx at der er sygdom i familien, så husk at følge op og orientere kolleger.

Variationer:

Hvis der er mange børn, der har nyheder, så kan man tale om, hvilke nyheder man skal høre først (og dermed om kriterier for valg af nyheder).

Skær hul i siden på en papkasse, så den kan fungere som tv- eller computerskærm – så kan børnene tale gennem den. Eller hav en mikrofon i klassen, som man taler i, når man har en nyhed. På den måde får man også en talestok-effekt; den, der har mikrofonen, har ordet. Dette kan udvides med, at taleren åbner for spørgsmål fra tilhørerne – de får efter tur mikrofonen og spørger i den.

TAL SOM EN ANDEN

Beskrivelse: Aktiviteten handler om kommunikation og bygges op omkring små rollespil, hvor børnene skal forestille sig, at de er en anden person og tale som en anden.

Formål: Hensigten er at skærpe opmærksomheden på forskellige måder at bruge talesprog på i form af ordvalg og fremførelse, dvs. intonation og kropssprog.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan bruge talesprog i samtale og samarbejde
- Eleven kan deltage i rollelege og rollespil
- Eleven har viden om dramatiske roller
- Eleven har viden om enkelt kropssprog
- Eleven kan iagttage, at sprog bruges forskelligt afhængigt af situationen.

Fremgangsmåde:

Start samlet med at tale om, om børnene har lagt mærke til, at mennesker taler forskelligt. Lyt til børnenes ideer og suppler med det, de ikke har tænkt over. Er der fx forskel på voksensprog og børnesprog? Er der forskel på, hvordan stemmen lyder, når man er glad/vred/ked af det? Og hvordan ser man ud, når man taler – er der forskel på, hvordan man står og taler, når man er vred, og når man gerne vil opnå noget?

Alle skal finde på en person, de gerne vil tale som.

Start med et par fælles øvelser, hvor de, der har lyst, viser, hvordan det kan gøres. Snak om:

1. Hvad siger personen?
2. Hvordan skal det siges?

Giv positiv feedback til dem, der er på. Det giver gejst til at gå videre. Senere kan der kobles større fokus på, hvad der kunne gøres anderledes.

Vælg fx mellem følgende personer:

- En, der holder kort tale
- En, der vil opnå noget
- En, der giver en ordre
- En, der beder om hjælp
- En, der siger undskyld
- En, der afviser på en god måde
- En, der gerne vil invitere til at lave noget sammen.

Evaluerings: Det er oplagt og vigtigt at holde øje med, hvem der har svært ved at tage ordet og spille roller. De skal have særlig støtte. Inddrag kammeraterne, så de støtter hinanden med råd og opmuntringer.

Variationer: I kan også efterligne nogle kendte (voksne?), som I synes er gode eller sjove. Fx tal som Dronning Margrethe eller Hr. Skæg.

Prøv at lege med at sætte "forkert" kropssprog på det, der siges, fx flagre meget med hænderne og være meget glad, når man siger undskyld for noget, man er ked af. Snak om, hvordan det virker.

EKSPERTERNE I 1. KL.

Beskrivelse: Børnene holder miniforedrag: Op at stå og fortælle om noget, du er ekspert i. Det kan være at gå tur med en hund, at holde hamster, pakke gaver ind, lave morgenmad, passe planter, jonglere, handle ind, passe en søster/bror, få andre til at grine eller gøre gode gerninger. Der er uendeligt mange muligheder.

Formål: Hensigten er dels at støtte børnenes selvværd – der er fokus på, hvad børnene er gode til at gøre – og dels at øve sig i at have ordet og fortælle noget om sig selv.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan improvisere med kropssprog og stemme
- Eleven kan veksle mellem at lytte og ytre sig
- Eleven har viden om turtagning.

Fremgangsmåde:

Introducer, at der er et forløb, der skal beskrives i børnenes fortællinger:

1. Jeg starter med at...
2. Så...
3. Så...
4. Til sidst...

Lad dem få et par dage til at tænke sig om og vende det derhjemme, så de er forberedte på at skulle fortælle.

Tag to-tre børn i træk og lad dem holde deres oplæg. Tal derefter på klassen om, hvad I har lært af eksper-ten. Husk selv på at få sagt noget positivt til alle, der har været på.

Evaluerings: Læg mærke til, hvad børnene vælger at fortælle om. Det kan du vende tilbage til senere og bruge som udgangspunkt, når du taler med børnene i andre sammenhænge.

Variationer:

Du kan lade dem øve sig med en kammerat først og få feedback, så de er bedre rustede, når de skal fortælle foran hele klassen.

HVAD HAR MASKOTTEN OPLEVET?

Beskrivelse: Aktiviteten introducerer en “klassens maskot”, som alle børnene kan tale med og tage med hjem på skift og få oplevelser sammen med.

Formål: Det er tanken, at børnene får opmærksomhed på oplevelser i fritiden og hjemme, som de kan tage med i skole og fortælle om. Maskotten synes, det er ligeså spændende at være på besøg hos en nabo, gå tur i skoven eller lære at bage pølsehorn som at komme i zoologisk have. Der må ikke gå konkurrence i at give maskotten oplevelser.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan bruge talesprog i samtale og samarbejde
- Eleven har viden om enkle samtaleformer
- Eleven kan deltage i rollelege og rollespil.

Fremgangsmåde:

Lad børnene have maskotten med hjemme over weekenden og lad den være i klassen i ugens løb.

Introducer følgende: Maskotten er på besøg et andet sted fra. Derfor er vi nødt til på skift at få den med hjem, så den kan opleve, hvordan børn bor og lever på mange forskellige måder i Danmark. Den ved ikke spor om det, og derfor må børnene hele tiden fortælle maskotten, hvad der sker.

Når børnene har maskotten med hjemme, så kan de også planlægge at lave noget lidt særligt, fx tage på besøg hos nogen, gå en tur eller lege med legetøjet. Opfordr børnene til at huske, hvad de laver i weekenden, så de kan fortælle om 2-3 ting mandag i klassen.

I samtalen efter weekendfortællingen kan de andre børn spørge uddybende til det, der er sket. Ligeledes kan du som professionel voksen invitere til refleksioner over, hvordan maskotten mon har oplevet det, der skete. Hvad så han? Hvad tænkte eller følte han? Hvad mon han lærte eller blev nysgerrig på at vide mere om?

Evaluering: Hold øje med, hvordan børnene tager imod maskotten. Det er vigtigt, at ingen føler sig presset i forhold til at iscenesætte særlige ting for at gøre det (særligt) godt. Ligeledes må du holde godt øje med, at det forbliver interessant med maskotten – hvis børnene mister interessen, så er det bedre at sige, at han må rejse hjem og måske kommer tilbage senere.

Variationer: Lad børnene tage billeder af, hvad maskotten laver hjemme hos børnene og brug dem i fortællingen til resten af klassen.

Lav en “maskottens bog”, hvori der sættes billeder eller skrives små ord (og datoer) for, hvad maskotten oplevede på sit besøg hos alle i klassen.

Brug anledningen til at tale om det at stille spørgsmål. Lad børnene stille spørgsmål til maskotten og andre om at svare på maskottens vegne.

Lad børnene skrive maskottens oplevelser i en maskot-dagbog (med hjælp fra hjemmet).

INTERVIEW

Beskrivelse: Her skal børnene arbejde med selv at formulere spørgsmål til mennesker, som de er nysgerrige på. Spørgsmålene skal siden stilles til de relevante personer, som man altså også skal forholde sig nysgerrigt til.

Formål: Børnene får mulighed for at træne at formulere og stille spørgsmål samt forholde sig til, hvad der er et godt spørgsmål. Det er blandt andet anvendeligt, når man skal søge kontakt med andre eller finde svar på noget, der er uklart.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan veksle mellem at lytte og ytre sig
- Eleven kan sætte sig ind i afsenderens eller modtagerens oplevelse af kommunikationen
- Eleven kan samtale om, hvad vi bruger sproget til.

Fremgangsmåde:

Bed børnene tale med deres forældre om, hvem de kunne tænke sig at interviewe. Dette fordi de sikkert skal følges dertil, eller fordi der kan være ugennemførlige ideer om sportsstjerner eller lignende. Inspirer dem til at tale med nogen i familien, som de måske ikke ved så meget om (fx bedsteforældre, moster eller andre), de, der arbejder i butikker, hvor børnene kommer, den lokale dyrehandler, livredderen i svømmehallen, grønthandleren, fodboldtræneren eller viceværten.

Formuler sammen nogle generelle spørgsmål:

- Hvad er det sjoveste ved dit job/det du laver?
- Hvad skal man kunne?
- Hvad gør du mest i dit job?

Og lad dem derpå selv finde på flere. Et godt spørgsmål er et, hvor man ikke blot kan svare ja eller nej.

Når børnene er ude at interviewe (med en forælder eller kammerat: aftal med forældrene), så bed børnene skrive lidt af svarene ned, så de kan huske det tilbage i klassen. Eller få den voksne, som er med, til at hjælpe med at huske.

Tilbage i klassen. Tegn vedkommende – gerne med stikord. Dernæst lad et barn præsentere en ad gangen.

Evaluerings: Læg mærke til, hvordan børnene fortæller om deres person. Bruger de ord, som de har lært af interviewet? Og hvor tilpasse lader de til at være med at have skullet interviewe en voksen?

Variationer: Børnene kan skrive spørgsmål og stikord ind på computeren – måske tilføje et billede af vedkommende, hvis det kan findes frem.

SORTERING

Beskrivelse: Aktiviteten tager afsæt i, at børnene i par har et større antal figurer foran sig, som skal kategoriseres ud fra et selvudtænkt system.

Formål: Dette er en træning i at se efter særtræk ved figurer og former.

Relevante læringsmål:

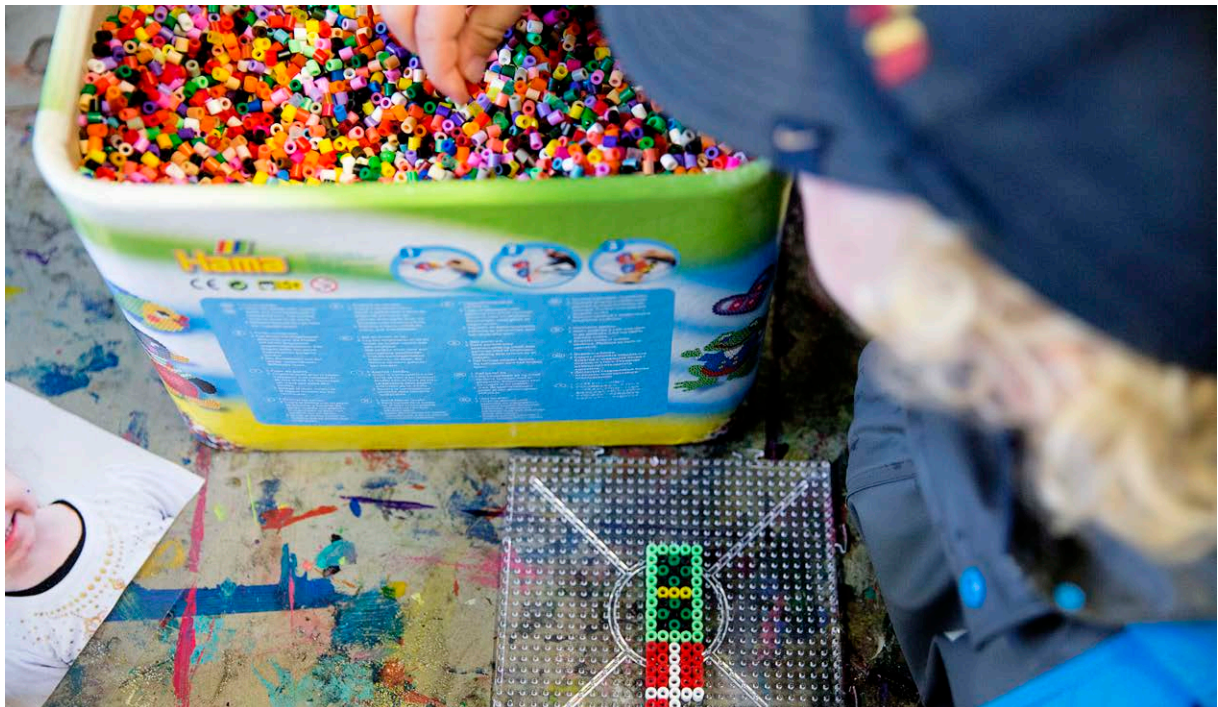
- Eleven kan kategorisere plane figurer efter geometriske egenskaber
- Eleven har viden om geometriske egenskaber ved plane figurer.

Fremgangsmåde:

Klip ud fra dine kopiark et antal figurer ud til hvert par (eller lad dem selv gøre det). Sørg for, at der er mindst 10 figurer og gerne 15. Opgaven er nu, at parrene skal finde en måde at kategorisere figurerne på. Lad dem selv finde på et system. Alle figurer skal have samme farve – så børnene ikke fokuserer på farve i stedet for form.

Når alle er i gang, så sørg for at støtte de, som ikke har så let ved opgaven. Lad dem evt. besøge nogle af de andre par for inspiration.

Lad nu alle par fremlægge deres måde at have kategoriseret på. Tal om de forskellige måder, figurerne kan "ligne" hinanden på, og hvordan de adskiller sig fra hinanden. Fremhæv det, der handler om geometriske pointer, som I har arbejdet med.

Evaluerings: Læg mærke til, hvordan børnene griber opgaven an: intuitivt eller systematisk? Er der nogle af børnene, som finder på særligt kreative kategorier?

Variationer: Prøv at give dem tallene 1-20 i stedet for figurer. Det kan give anledning til systemer som lige og ulige tal.

I RODEKASSEN

Beskrivelse: Her skal børnene kategorisere materialer, størrelse, farver, antal og former med glaskugler, centicubes, farvede tændstikker, mælkepropper og andet.

Formål: Med afsæt i børnenes eget nære miljø i klassen finder vi ting at kategorisere, så børnene bliver opmærksomme på, hvordan vi kan finde eller oprette systemer.

Relevante læringsmål:

- Eleven kan opdage sammenhænge mellem plane og enkle rumlige figurer
- Eleven har viden om geometriske egenskaber ved enkle rumlige figurer.

Fremgangsmåde:

Giv børnene instrukser, inden de åbner kasserne (eller poserne med de blandede ting – se ovenfor for inspiration).

Nu skal de udtænke et system til at kategorisere tingene: opfordr dem til at tænke ud over genstandens (normale) brug og mere kreativt: Hvad har visse ting tilfælles? Kan det fx være, at glaskugler og tændstikker skal være sammen, fordi de begge har en "cirkel" i sig?

Lad alle par fortælle, hvilken systematik de fandt. Overfør evt. dette på andre forhold i livet: Nogle kammerater har man ét tilfælles med, andre noget andet.

Følg op med en ren matematikøvelse, så de geometriske pointer står klart.

Evaluering: Da denne øvelse lægger op til en del abstrakt (ny-)tænkning, så vær meget klar til at støtte og også til at fremhæve de tidlige tegn på, at nogen har fundet bud på løsninger. Det virker opmuntrende og inspirerende på alle. Læg også mærke til, hvad børnene bagefter – mere uformelt – siger til hinanden; lægger de fx op til andre kategoriseringsområder? Husk i så fald også at tale om ligheder og sammenfald, så nogle ikke føler sig udelukket.

Variationer: Hvis øvelsen falder børnene let, kan du overveje, at de selv skal medbringe ting til kategorisering. Det kan være mælkekartoner, bolde, bøger m.v. I kan sammen producere en stor og mangfoldig rodekasse, som også kan bruges til mange andre formål.

Litteratur

Her kan du læse mere om børns sprog og sprogudvikling og få flere ideer til undervisning, der styrker samtalen og sproget.

Bleses, D., Højen, A., Andersen, M.K., Dybdal, L., & Sehested, K. (2015). *Sproget kan styrkes! Rapport om SPELL og Fart på sproget. Undersøgelser af effekten af to sprogindsatser*. Odense: Syddansk Universitet. Lokaliseret d. 18.12.2017 på: https://static.sdu.dk/mediafiles/F/5/D/%7BF5DDDC01-A23F-4D86-904F-994CDA9E1A60%7DFart%20p%C3%A5%20sproget_SPELL-rapport%20til%20Socialstyrelsen.pdf

Bleses, D., Makransky, G., Dale, P., Højen, A., & Aktürk Ari, B. (2016). Early productive vocabulary predicts academic achievement 10 years later. *Applied Psycholinguistics*, 37(6), 1461-1476.

Brink, L. (1979). Ordforrådets omfang og vækst. I: Jansen, M., & Lund, J. (red.), *Børnenes sprog – sprogene omkring børn* (s. 107-175). København: Hans Reitzel.

Broström, S., Holm, U., & Schytte, J. (2006). *Undervisning i indskolingen*, Gyldendals lærerbibliotek.

Hart, B., & Risley, T.R. (2003). The Early Catastrophe – The 30 Million Word Gap by Age 3. *American Educator*, 27(1), 4-9.

Jensen, A.H., & Kromann-Andersen, E. (2012). Doodles i undervisningen. Dafolo Forlag.

Jacobsen, S.K., Olsen, M., & Søgaard, K. (2017). *Let's get started! Engelsk med billedbøger i indskolingen*. Samfundslitteratur.

National Early Literacy Panel (2008). *Developing Early Literacy – A Scientific Synthesis of Early Literacy Development and Implications for Intervention*. Lokaliseret d. 14.04.2018 på: <https://lincs.ed.gov/publications/pdf/NELPReport09.pdf>

National Reading Panel (2000). *Teaching Children to Read: An Evidence-Based Assessment of the Scientific Research Literature on Reading and Its Implications for Reading Instruction*. Lokaliseret d. 18.12.2017 på: <https://www.nichd.nih.gov/publications/pubs/nrp/Documents/report.pdf>

Sammons, P., Toth, K., & Sylva, K. (2015). *Pre-school and early home learning effects on A-level outcomes Effective Pre-School, Primary & Secondary Education Project (EPPSE)*. Research report, Oxford. Lokaliseret d. 18.12.2017 på: <https://www.gov.uk/government/publications/pre-school-and-early-home-learning-effects-on-a-level-outcomes>

Socialstyrelsen (u.å.). *Sprogpakken*. Lokaliseret d. 14.12.2017 på: <http://www.sprogpakken.dk>

Wulff, L. (2017). Ordforråd og fagundervisning. I: Knudsen, S.K., & Wulff, L. (red.), *Kom ind i sproget – Flersprogede elever i fagundervisningen*. Akademisk Forlag.